

Internt underlag relevanta EU-regler

Här finns underlag om de konkreta direktiv och motsvarande som ett antal av våra frågor i EU-valet handlar om. De allra flesta som arbetar i valrörelsen behöver *inte* läsa detta papper över huvud taget eftersom vi inte ska vara på den här tekniska nivån när vi kommunicerar politiken. Vi vet att ett av de vanligaste skälen till att människor inte röstar i EU-valet är för att det uppfattas som att man måste kunna massa svåra saker. Att då prata om gruppundantagsförordningar och liknande riskerar göra att färre av våra väljare faktiskt röstar.

Vad anser Vänsterpartiet om dagens statsstödsregler avseende ”den gröna omställningen”?

Vänsterpartiets uppfattning är att EU ska sträva efter att vara världsledande på fossilfri teknik (Clean tech). Att utveckla och brett implementera ny fossilfri teknik kommer att vara avgörande för att kunna hantera klimatomställningen. Det är också i linje med FN:s mål för hållbar utveckling, som är en uppmaning till åtgärder från alla länder – fattiga, rika och medelinkomsttagare – för att främja välbästand och samtidigt skydda planeten.

EU:s statsstödsregler sätter vissa gränser för hur det offentliga kan ge stöd till företag. Just när det gäller den gröna omställningen har regelverket öppnats upp för att möjliggöra satsningar inom området. Dessa regelverk och undantag finns framförallt beskrivna i TCTF (Temporary Crisis and Transition Framework) och GBER (General Block Exemption Regulation).

Vänsterpartiet anser att dessa undantag bör utvidgas. Vi föreslår därför att det i GBER införs ett generellt undantag i avsnittet om samhällstjänster som innebär att samhällstjänster, utifrån en traditionell definition av grundläggande samhällstjänster, ska kunna erbjudas till självkostnadspris. Det skulle innebära att Sverige skulle kunna (i) återupprätta allmännyttan och den generella bostadspolitik (bygga fler klimatsmarta hyresrätter med lägre hyra), (ii) omreglera elmarknaden och elnäten till självkostnadspris istället för europeisk marginalprissättning (lägre elräkning) och (iii) att ta tillbaka kontrollen över järnvägen (stoppa tågkaoset och få lägre priser).

Vidare behöver statsstöd regleras för att inte bli rena subventioner till företagsvinster eller stödja verksamheter som är problematiska på andra sätt. Stödinsatser som innebär att skattebetalarna tar en oproportionerlig risk jämfört med andra ”investorare” utan motsvarande vinst bör i möjligaste mån undvikas. Offentliga medel bör också komma med krav om arbetsmiljö och arbetsvillkor som det offentliga ställer sig bakom i andra sammanhang.

På vilket sätt påverkar EU statens möjligheter att återta kontrollen över järnvägen. Vad är det för regel som styr det? Hur vill vi förändra den?

EU:s tågpaket, ofta kallade "järnvägspaketet", ställer krav på separation mellan förvaltningen av järnvägsinfrastrukturen och tillhandahållandet av transporttjänster av gods och personer. Infrastrukturen och underhållet av den kan vara helt statligt ägd och kontrollerad, men när det gäller tågoperatörer måste det råda fri konkurrens, vilket innebär att staten inte kan kontrollera området och dessutom begränsas genom att den måste agera enligt marknadsprinciper som sätter vinst och marknadslogik framför medborgarnas intresse av en fungerande järnvägstrafik till rimliga priser.

Mer om järnvägspaketet

Första järnvägspaketet

- **Direktiv 2001/12/EG, Direktiv 2001/13/EG, och Direktiv 2001/14/EG:** Dessa direktiv utgör grunden för öppningen av järnvägsmarknaden och inrättandet av regler för tillgång till järnvägsinfrastruktur och prissättning.

- Specifikt för separation och tillgångsprissättning, se **Direktiv 2001/14/EG**.

Andra järnvägspaketet

- **Direktiv 2004/49/EG** om säkerhet på gemenskapens järnvägar (Järnvägssäkerhetsdirektivet): Detta inkluderar bestämmelser om tillsynsmyndigheter och säkerhetskrav.
- **Direktiv 2004/51/EG** om utveckling av gemenskapens järnvägar: Detta utvidgar öppningen för konkurrens inom godstransport på järnväg.

Tredje järnvägspaketet

- **Direktiv 2007/58/EG**: Detta direktiv öppnar för konkurrens inom internationella passagerartjänster från och med 2010.
- **Förordning (EG) Nr 1370/2007** om offentliga persontrafiktjänster på järnväg och väg: Detta reglerar hur kontrakt för offentliga tjänster ska tilldelas och hur statliga och privata operatörer kan få ersättning för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse.

Fjärde järnvägspaketet

- **Direktiv (EU) 2016/2370** (Ändring av direktiv 2012/34/EU): Detta direktiv handlar om öppnandet av den inhemska passagerarmarknaden för konkurrens och regler för tillgång till järnvägsinfrastruktur.
- **Förordning (EU) 2016/2338** om ändring av förordning (EG) nr 1370/2007: Detaljer om offentliga tjänsteavtal och skydd för arbetstagare vid övergång av kontrakt.

På vilket sätt hindrar EU allmännyttan från att bygga nytt och hålla nere hyrorna?

EU:s statsstödsregler sätter vissa gränser för allmännyttans byggande genom att ställa krav på rättvis konkurrens på den inre marknaden. Bland annat kan allmännyttan inte ges mer fördelaktiga villkor än andra aktörer på bostadsmarknaden. I Sverige har den så kallade allbolagen, som tvingar allmännyttan att agera efter affärsmässiga principer, tillkommit på grund av detta. Enligt lagen ska bolagen ha marknadsmässiga avkastningskrav, vilket innebär att de undantas från självkostnadsprincipen och förbudet mot att driva företag i vinstsyfte i kommunallagen. Det innebär att allmännyttan inte får hålla nere hyrorna för de boende eller bygga utifrån medborgarnas intressen.

Se förslag för lägre hyror m m: <https://www.vansterpartiet.se/nyheter/bort-med-eu-regeln-som-driver-upp-hyrorna/>

Vad säger EU om energieffektivisering av byggnader?

Stöd till energieffektivisering kan i vissa fall vara undantaget från statsstödsreglerna, och generella stöd till samtliga aktörer är möjligt att införa så länge de följer övriga bestämmelser i EU:s statsstödsregler. Däremot gör EU:s regelverk det svårt att rikta stöden till specifika aktörer. Det är svårt för staten att ge stöd till den nödvändiga energieffektiviseringen bostäder, t ex miljonprogrammet, utan att medlen försvinner till vinster hos fastighetsägarna.

EU:s statsstödsregler avseende energieffektivisering i byggnader, och mer allmänt statsstöd finns följande dokument:

1. **EU-kommissionens riktlinjer för statsstöd inom området för miljöskydd och energi:** Dessa riktlinjer beskriver hur EU-kommissionen tillämpar statsstödsreglerna på åtgärder som rör miljöskydd och energi, inklusive energieffektivisering i byggnader. Riktlinjerna täcker olika typer av stödåtgärder och specificerar villkoren under vilka stödet kan anses förenligt med den inre marknaden.
2. **Allmänna gruppundantagsförordningen (GBER):** Denna förordning tillåter vissa typer av statsstöd utan förhandsanmälan till EU-kommissionen under vissa tröskelvärden och under förutsättning att de uppfyller specifika kriterier. GBER innehåller avsnitt om stöd för miljöskydd, inklusive energieffektivisering.
3. **EU:s fördrag, särskilt artikel 107 och 108:** Artikel 107 definierar vad som utgör statsstöd och under vilka omständigheter det kan vara tillåtet. Artikel 108 handlar om förfarandena kring kontroll och anmälan av statsstöd.

4. **Beslut och riktlinjer från EU-kommissionen:** Specifika beslut och riktlinjer utgivna av EU-kommissionen om statsstöd för energieffektivitet och miljöskydd kan ge ytterligare vägledning och exempel på tillämpning av reglerna.

Är införandet av Sverigepriser på el en fråga för EU eller för Sverige?

Vänsterpartiet driver frågan i både EU och Sverige. Rättsläget kring att införa Sverigepriser med nuvarande EU-regelverk är inte självklart, det kräver att man utmanar EU. Andra EU-länder har genomfört liknande regleringar av elmarknaden och ingen har heller tydligt kunnat visa att det inte skulle gå. I slutändan är det EU-kommissionen och EU-domstolen som avgör. Det går att söka undantag och det går att pröva EU-systemet. Den svenska regeringen är alltför ofta för feg för att testa var gränserna inom EU-systemet går. Vänsterpartiets position är att den svenska regeringen ska utmana EU och driva igenom Sverigepriser i Sverige.

Ett alternativ är att driva igenom förändringen på EU-nivå. Det bästa vore om EU:s elmarknadsdirektiv ändrades så att det blir tydligt att Sverigepriser är möjligt. Det kommer vi att verka för i EU-parlamentet och det är en viktig fråga i EU-valet för oss.

Vad säger EU-reglerna om att kräva kollektivavtal vid upphandling?

Lagen om offentlig upphandling (LOU) styrs av EU:s upphandlingsdirektiv. Enligt direktivet kan upphandlande myndigheter inte ställa krav på kollektivavtal i samband med upphandling. En upphandlande myndighet kan alltså inte kräva att leverantören ska vara bunden av kollektivavtal.

Däremot ska upphandlande myndigheter ställa särskilda arbetsrättsliga villkor, såsom krav på kollektivavtalsenliga villkor vad gäller lön, arbetstid och semester, om det är behövligt. Reglerna omfattar upphandlingar där kontraktens värden ligger över EU:s tröskelvärden. Upphandlande myndigheter kan dock inte ställa krav på försäkringar, pensioner och annan ledighet än semester. Sammantaget skapar detta utrymme för underbudskonkurrens och social dumpning i samband med offentlig upphandling.

Vänsterpartiet anser att arbetsvillkor i nivå med kollektivavtal ska gälla vid all offentlig upphandling - utan undantag. Vänsterpartiet anser att EU:s upphandlingsdirektiv bör ändras så att det ställs krav på kollektivavtal – inte enbart kollektivavtalsliknande villkor.

Vad säger EU-reglerna om möjlighet att kräva ekologiska och närproducerade varor vid upphandling?

Ett av syftena med EU:s upphandlingsdirektiv är att främja fri rörlighet av varor och tjänster. När det gäller upphandling av livsmedel är det möjligt att ställa krav på ekologiskt producerade livsmedel. Det går dock inte att kräva att livsmedel vid köp genom offentlig upphandling kommer från ett specifikt land eller geografiskt område för att på så sätt försäkra sig om att maten är lokalt/närproducerat. Men kommuner/regioner kan tex ställa krav på antibiotikaanvändning eller djurskydd vilket ändå gör det möjligt för dem att välja närproducerat.

LRF tycker att de nuvarande upphandlingsreglerna, trots att det kräver kreativitet från kommunerna, ändå ger stort utrymme för offentliga aktörer att ställa hållbarhetskrav. Man menar att stöd även finns genom Upphandlingsmyndighetens lista över hållbarhetskriterier. När det gäller att ställa krav på djurvälstånd/djurskydd vid offentlig upphandling föreligger enligt Djurens rätt inga hinder med nuvarande EU-reglering.

Sammanfattningsvis finns inte skäl för närvarande att i EU-valet driva krav på att det ska vara möjligt att ställa krav på ekologisk hållbarhet vid offentlig upphandling då denna möjlighet redan finns.

Vad vill Vänsterpartiet göra åt skatteparadiserna?

EU:s reglering av skatteparadis består framförallt av en svart lista bestående av länder utanför EU som uppmuntrar otillbörliga skattemetoder som urholkar medlemsländernas bolags-skatteintäkter. Listan har fått kritik för att den missar många av de största länderna som bidrar mest till den internationella skatteflykten, samt att EU-länder kan inte hamna på listan. Oxfam kallar den senaste reviderade listan för ett **skämt**. Vänsterpartiet vill förändra den svarta listan genom att inkludera EU-länder samt reformera kriterierna för att hamna på den svarta lista, bl.a. genom att inkludera "**noll-skatter eller mycket låga skattesatser**" som ett eget kriterium för att hamna på den svarta listan öka, transparensen kring verkliga ägare (beneficial ownership), ha ett större fokus på brevlåde-företag och bättre analys av passiva inkomster i ett land som en indikator på att det landet använder sig av aggressiva skatteupplägg för att locka till sig kapital.

Bakgrund om EU:s svarta lista över skatteparadis

Skatteflykten kostar enorma summor årligen. Det handlar om pengar som hade kunnat användas till vårt gemensamma bästa istället för att försvinna iväg till storföretag eller ibland rent kriminella organisationer. EU har en s k svart lista över skatteparadis. Listan har fått stark kritik från grupper som arbetar mot internationell skatteflykt. Kritiken handlar bland annat om att den missar många av de största länderna som bidrar mest till den internationella skatteflykten, samt att listan endast omfattar tredje länder (dvs. EU-länder kan inte hamna på listan). Oxfam kallar den senaste reviderade listan för ett skämt.

EU:s arbete mot skatteflykt har en stor svaghet i att det inte ser de skatteparadis som finns inom unionen. Vänsterpartiet vill därför att den "svarta lista" över skatteparadis som EU använder också ska

inkludera områden inom EU. Det skulle synliggöra att problemet också finns här och att även EU-länder måste bli bättre på att bekämpa skatteflykt.

De områden som finns på listan kan gå miste om olika EU-medel och skatteutbetalningar. Det blir också mindre fördelaktigt för företag att verka där. EU:s medlemsstater förbinder sig till att anta åtminstone en av följande administrativa åtgärder på skatteområdet mot länder på den svarta listan:

- Skärpt övervakning av vissa transaktioner.
- Ökad risk för revision för skattebetalare som gynnas av de aktuella systemen.
- Ökad risk för revision för skattebetalare som använder strukturer eller arrangemang som omfattar dessa jurisdiktioner.
- Utöver det, och utan att det påverkar medlemsstaternas respektive behörighet att tillämpa ytterligare åtgärder, kan medlemsstaterna tillämpa följande defensiva lagstiftningsåtgärder på skatteområdet:
 - Avsaknad av avdragsrätt.
 - Regler för utländska kontrollerade bolag (CFC).
 - Källskatteåtgärder.
 - Begränsning av skattebefrielse.
 - Regler om överflyttning av beskattning.
 - Omvänd bevisbörda.
 - Särskilda dokumentationskrav.
 - Skyldighet för skattemellanhänder att utlämna uppgifter om specifika skattesystem med avseende på gränsöverskridande arrangemang.

Dessutom kan medlemsstaterna vidta vissa defensiva åtgärder på skatteområdet i enlighet med deras nationella rätt, utöver de åtgärder utanför skatteområdet som EU vidtagit, för att effektivt motverka tendenser till att inte samarbeta i jurisdiktioner på förteckningen.

Vår bedömning är att det är möjligt att inkludera EU-länder på svarta listan, det är ett förslag som drivs av många organisationer, bl.a. Oxfam. Det är möjligt att man behöver ändra något i regelverket för att det ska kunna appliceras på EU-länder, men idag finns t.ex. EU:s budgetregler. Om man bryter mot dem kan det få konsekvenser.

Vi anser även att EU-länder ska kunna placeras på ”den gråa listan”. Att upptas på den gråa listan leder inte till sanktioner. Det är en lista över länder med brister i sina skattesystem som samarbetar för att genomföra principer om god förvaltning i skattefrågor. Det innebär i praktiken att deras arbete på skatteområdet noga följs och om de upphör att samarbeta riskerar de att hamna på den ”svarta listan”. Listan har därmed syftet att ha en avskräckande funktion.

Av de 15 länder som orsakar mest ”Corporate Tax Abuse”, dvs. skattebortfall via bolagsskatterna (2020) ligger fem i Europa, tre är EU-länder (Nederländerna, Luxemburg, Irland, Storbritannien, Schweiz).

Vi säger att vi vill begränsa lobbyisternas makt i EU. Vilka regleringar finns för lobbyister, och hur vill vi förändra dem?

Det finns ett transparensregister och uppförandekoder. Efterlevnaden av dem bygger dock i stor utsträckning ömsesidigt tillit vilket är en svaghet då intresset och värdet av att påverka EU-processer är stort och förknippat med stora ekonomiska värden. Vänsterpartiet har föreslagit tio punkter för att stärka regelverken (<https://www.vansterpartiet.se/wp-content/uploads/2024/04/bekampa-korruption-eu.pdf>):

1. Den period av karantän för att ta uppdrag som lobbyist som idag är sex månader för avgående EU-parlamentariker förlängs till tre år. Detta ska även gälla tjänstemän i samtliga EU-institutioner.
2. Ett totalt förbud mot att ta emot resor och hotellövernattningar från företag, lobbygrupper och företrädare för stater införs för EU-parlamentariker och tjänstemän vid EUs institutioner.
3. EU-parlamentarikers möjligheter att ta avlönade sidouppdrag begränsas kraftigt. Det ska exempelvis inte vara tillåtet att inneha välavlönade styrelseuppdrag i bolag som påverkas av EUs lagstiftning eller att arbeta som rådgivare åt sådana företag eller organisationer.
4. EU-parlamentariker kan få tusentals förslag på yrkanden på lagstiftning om året från lobbyister, och många ledamöter lämnar in dem. När en lobbyist skickar in ett yrkande på en förändrad lagstiftning till en parlamentariker så ska det offentliggöras i ett register så att man vet varifrån förslagen kommer.
5. EUs öppenhetsregister där lobbygruppers aktivitet registreras ska göras obligatoriskt, legalt bindande och sanktioner införs mot dem som inte registrerar sig. När lobbygrupper företräder främmande stater så ska detta redovisas i registret.
6. Alla tjänstemän vid EU-kommissionen och alla EU-parlamentariker ska redovisa sina kontakter med olika lobbyister. Idag gäller detta enbart de som innehar vissa befattningar och uppdrag. De lobbyister man möter måste ha registrerat sig i det offentliga registret.
7. Lobbymöten med representanter för EU:s lagstiftande ministerråd ska redovisas. Idag behöver ett land bara redovisa lobbymötena när det är ordförande, det vill säga 6 månader vart 27:e halvår.
8. De arbetsgrupper som EU-kommissionen använder för att ta fram och förbereda lagstiftning ska arbeta med offentliga dagordningar och protokoll. När representanter från andra aktörer bjuds in ska EU-kommissionen se till att sammansättningen är balanserad med minst lika många företrädare för frivilligorganisationer och folkrörelser som för företag och branschorganisationer.
9. EU-kommissionens hemlighetsfulla "Nämnd för lagstiftningskontroll" har stor makt över vilka lagar som kan läggas fram. I praktiken har den ofta fungerat som en överrock som bevakar företagens intressen. Nämnden bör avskaffas.
10. Sverige ska gå med i EUs speciella åklagarmyndighet EPPO som arbetar med att bekämpa brott mot EUs egna medel.

Vad innebär minimilönedirektivet det för svensk arbetsmarknad?

EU:s direktiv om tillräckliga minimilöner (minimilönedirektivet) innebär att EU får makt över lönebildningen i medlemsländerna. På sikt kan det underminera den svenska arbetsmarknadsmodellen.

På svensk arbetsmarknad ansvarar arbetsmarknadens parter för lönebildningen. Lönerna förhandlas fram och regleras i kollektivavtal. Den svenska arbetsmarknadsmodellen tjänar svenska löntagare, företag och Sveriges konkurrenskraft väl. Det finns en bred enighet om denna uppfattning bland arbetsmarknadens parter. Samtliga partier var dessutom emot att det infördes, för att det bedömdes bryta mot subsidiaritetsprincipen.

Genom minimilönedirektivet skapas en EU-reglering om minimilön och kollektiva förhandlingar som öppnar för domstolsprövningar i EU-domstolen – ytterst också av vår modell. Vänsterpartiet värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen och vill inte att EU ska få makt över lönebildningen i Sverige. Vi kan aldrig tillåta att byråkrater i Bryssel lägger sig i hur svenska löner ska sättas. Lönebildningen på svensk arbetsmarknad ska förbli i händerna på parterna.